

SANĒMTS

Latvijas Valsts prezidenta kancelejā

18 -06- 2012

Biedrība

LATVIJAS SOCIĀLO REFORMU BIEDRĪBA

Kr.Valdemāra ielā 76-32, Rīgā, LV-1013 ♦ Tālr. 29444426 ♦ E-pasts: socialas.reformas@gmail.com

Reģ. Nr. 40008156018, konts Nr. LV66HABA0551028040753 A/S Swedbanka

R ī g ā

Valsts Prezidentam Andrim Bērziņam

15.06.2012. Nr.26

Lūgums neizsludināt Saeimā 14.06.2012. pieņemto likumu „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām””

14. jūnijā Saeima pieņēma grozījumus likumā „Par valsts pensijām”, kurus vērtējam kā nepārdomātus un tautas dzīvotspēju būtiski pasliktinošus.

Pēc Centrālās Statistikas pārvaldes prognozes, piemēram, 1990. gadā dzimušiem vīriešiem paredzamais mūža ilgums būs 64,2 gadi. Saeima nosakot likumā 65 gadu pensionēšanās vecumu, ir devusi nepārprotamu signālu jaunatnei bēgt no Latvijas. Iegūt naudu uz tautas mirstības rēķina ir nelegitīms mērķis, un neatbilst Latvijas Satversmes 1. pantam. Tas neatbilst arī Eiropas Savienības dokumentiem.

Eiropas Komisija 16.02.2012. Baltajā grāmatā „*Atbilstīgu, drošu un noturīgu pensiju programmu*” punktā 3.1.3. **iesaka necelt** pensionēšanās vecumu, ja valsts nevar veikt atbilstošus nodarbinātības un veselības aizsardzības pasākumus. Latvijā joprojām izvairās ratificēt 1996.gada Pārstrādāto Eiropas Sociālo hartu, tai skaitā tās 4. pantu „Tiesības uz taisnīgu atlīdzību par darbu”.

Likumam ir tālejošas sekas, tautas dzīvi iespaidos vismaz pusgadsimtu. Tātad bija septiņreiz jāapspriež, lai nekļūdītos. Runa jau nav par pensijām vien, bet par **sistēmu kopumā** – nodarbinātību, medicīnu, ģimeņu drošību, iztikas minimumu, labu pārvaldību. **Neizprotama ir steiga** ar kādu, bez plašas apspriešanas, tika virzīts grozījumu likumā „Par valsts pensijām” projekts. Tas pat nav apspriests Saeimā ne Ārlietu komisijā, ne Publisko izdevumu un revīzijas komisijā, ne Budžeta un finanšu komisijā – bet grozījumu mērķis taču esot uzlabot budžeta situāciju?

Līdz šim neviens nav varējis **izskaidrot labumu**, ko tautai dos šis projekts. Jau tagad dzīves ilgums Latvijā ir īsāks ka citās ES valstīs. Ja mērķis ir iegūt naudu, tad jāatgādina, ka:

1999. gadā Latvijā jau tika pacelts pensionēšanās vecums. Sievietēm pat par 7 gadiem. Ar to pensiju uzkrājumā tika iegūts miljards latu. Bet sievietes „upura naudu” iztērēja „neparedzētiem izdevumiem”. Vai tas pats nenotiks ar jauno „upura naudu”? Kontroles sistēmu Saeima nav izstrādājusi.

Vienlaikus ar pensionēšanās vecuma celšanu tiek **sašaurinātas priekšlaicīgās pensionēšanās iespējas** tiem, kuriem nav spēka un veselības turpināt strādāt. Turklāt nemaz nav šo darba vietu! Ārsta palīdzība kļūst nepieejama. Tas nozīmē atstāt bez iztikas līdzekļiem un iedzīt **nabadzības postā lielu skaitu cilvēku, ar kuru mūža darbu tika atjaunota Latvija.**

LSRB tika iesniegusi lūgumu Saeimas prezidijam un Saeimā pārstāvētajām partijām noņemt no sēdes darba kārtības sasteigtus risinājumus, un turpināt saruna Saeimā bez steigas rudens sesijā, plaši informējot sabiedrību un ieklausoties tās viedoklī. Partijas atteicās runāt ar sabiedrību.

Neviena no partijām 11. Saeimas priekšvēlēšanu programmā netika izvirzījusi pensiju apdrošināšanas modeļa maiņu un pensijas vecuma celšanu. **Partijām nav vēlētajū pilnvarojuma.** Ja bija kādi ārkārtas apstākļi, tad partijām bija jārunā ar vēlētajiem. Kopš 2012. gada 1. janvāra partijas tiek finansētas no nodokļu maksātāju naudas, taču nepilda savu pienākumu skaidrot iedzīvotājiem gatavojamos projektus.

Likumprojektu valdība iesniedza Saeimā 27. martā, un tā virzīšana Saeimā notika lielā ātrumā, pārkāpjot labas pārvaldības principu, un radot apstākļus, lai sabiedrība un pat deputāti nepagūtu iepazīties un sniegt iebildes. Netika uzklautas nevalstiskās organizācijas. Pat termiņā iesniegtie mūsu priekšlikumi netika izskatīti, kaut gan mēs esam profesionālas ievirzes vēlētajū apvienība, kura dibināta tieši sociālo reformu apspriešanai. Gatavojot šo svarīgo likumu, nebija pietiekami konsultēties tikai ar LBAS, kura pārstāv vien piektdaļu Latvijas strādājošo, un nevar runāt visa miljona Latvijā nodarbināto vārdā.

Kopš 1996. gada Latvijā tika ieviesta pensiju apdrošināšana ar kapitāla uzkrāšanu. Tas bija jauns modelis, kas atšķīrās no vairuma Eiropas valstu, kurās pensijas maksāja no valsts budžeta.

Pensiju apdrošināšanai pakļauti ir ne tikai darba ņēmēji, bet arī pašnodarbinātie, kā arī saimnieciskās darbības veicēji. Apdrošināties pensijām var arī brīvprātīgi, pat mājsaimnieces. LSRB lūdza deputātus pirms grozījumu veikšanas iepazīties ar pamatinformāciju – ar 1995. gadā Saeimā pieņemto pensiju apdrošināšanas koncepciju; izvērtēt, kā 1996.-2011. gadā ir darbojies pensiju apdrošināšanas modelis, kādi ir plusi un mīnusi, finanšu izlietojums. Tas netika ņemts vērā.

No visiem deputātiem tikai viens deputāts – Inīta Bišofa – iepazīnās ar Saeimas 1995. gada 1. marta sēdes protokolu, kuru atrada un deputātiem iesniedza LSRB, un Saeimā pieņemto pensiju apdrošināšanas koncepciju. Deputāti komisijā neizrunāja mērķi, kāds būtu jāsasniedz ar likuma grozījumiem.

Rezultātā likumā ir iebalsotas neizpildāmas normas. Piemēram, likuma 11. panta „Tiesības uz vecuma pensiju” 4. daļā: “Tiesības uz vecuma pensiju piecus gadus pirms šā panta pirmajā daļā noteiktā vecuma sasniegšanas, ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, ir bērna vecākam vai aizbildnim, kurš laika periodā, līdz bērns sasniedzis 18 gadu vecumu, ne mazāk kā astoņus gadus ir aprūpējis piecus vai vairāk bērnus (...)”.

Ieviešot normu ar prasību par pieciem bērniem, lai iegūtu tiesības uz priekšlaicīgu pensionēšanos, nav ievērots tiesiskās paļāvības princips. Līdz šim tādas prasības nebija. Daudzas sievietes bioloģiski pēc 40 gadu vecuma nevar dzemdēt. Tas nozīmē, ja nav 5 bērni 1972. gadā dzimušām sievietēm tagad, tad viņas vairs nevar piedzemdēt prasīto skaitu bērnu un tiek diskriminētas pēc vecuma un veselības stāvokļa salīdzinot ar jaunākām sievietēm. Šī norma būtu jālabo.

Pensiju apdrošināšanā balstās uz kapitāla uzkrāšanu. Uzkrātā kapitāla neizmaksāšana vai izmaksas aizkavēšana pēc būtības ir nacionalizācija, bet bez likuma par nacionalizāciju. Latvijā praktiski visiem ir uzkrāts niecīgs pensijas kapitāls, un ikviens būs ieinteresēts ilgāk būt darba tirgū. Tāpēc nav objektīvas nepieciešamības palielināt pensionēšanās vecumu – visi labprātīgi strādās ilgāk, ja varēs atrast darba vietu.

Nav pareizi, ka likumā 11. pantā pensijas piešķiršanai ir noteikta prasība pēc niecīga apdrošināšanas stāža tikai 20 gadi. Komisijas sēdē bija redzams, ka deputātiem nav skaidra atšķirība starp termiņiem „apdrošināšanas stāžs” (kur var būt arī brīvprātīgās iemaksas) un darba stāžs (algota darba ņēmēja statuss). Latvijā turklāt mainās nodarbinātības struktūra, pieaug pašnodarbināto un saimnieciskās darbības veicēju skaits. Tas ir pretēji 1995. gada pensiju koncepcijai, kura nav grozīta. Apdrošināšanas sistēmai ir jāstimulē ilglaicīgu iemaksu veikšana, ko var veikt brīvprātīgi, nav nepieciešamības obligāti būt darba ņēmējam. Latvijā pašlaik puse iedzīvotāju apdrošināšanā nepiedalās, kas ir pilnīgi nepareizi. Likumam ir jāstimulē iedzīvotāju interese piedalīties apdrošināšanā. Saeima šo pensiju koncepcijas aspektu nav skatījusi, tāpēc likums būtu atdodams Saeimai atkārtotai caurlūkošanai, lai Saeima to saskaņo ar pensiju apdrošināšanas 1995. gada koncepciju, vai arī maina šo koncepciju.

Nodarbinātība Latvijā nav atrisināta. Eiropas Komisija 16.02.2012. Baltā grāmatā p.3.1.3. norāda arī, ka nav fiskāla ieguvuma, ja pirmspensijas vecuma cilvēkiem ir jāmaksā sociālā palīdzība. Finanšu slodze no pensiju apdrošināšanas (kas pēc būtības ir privātas) tiek pārcelta uz pašvaldību budžetiem. Psiholoģiski un sabiedrību saliedējoši labāk ir saglabāt to drošības sajūtu, ko bezdarba apstākļos dod pensija (kaut neliela), nekā ieviest nedrošību un atkarību no pašvaldības pabalstiem, kuru lūgšana cilvēkus arī pazemo. No finansiālās puses, valsts praktiski nepiedalās pensiju apdrošināšanā. 2012. gada budžetā paredzētie 1,612 miljoni latu ir tikai 0,2% pensiju gada kopsummas. Saeima netika skatījusi, kā valsts atmaksās pensiju apdrošināšanas uzkrājumā tās summas, kuras izmaksātas ar apdrošināšanu nesaistītiem mērķiem.

Ir arī vairāku citu normu neatbilstība. Likums saglabā izdienes pensiju izmaksu turpināšanu no vecuma pensiju apdrošināšanas, – kas ir pretēji apdrošināšanas koncepcijai.

Lūdzam Prezidentu likumu neparakstīt un atgriezt to atpakaļ Saeimā atkārtotai caurlūkošanai.

Pielikumā: 1) paredzamais dzīves ilgums – izdruka no CSP mājas lapas, 2) biedrības 05.06.2012. iesniegums Saeimas prezidijam, 3) biedrības 18.04.2012. iesniegums Saeimas Sociālo un darba lietu komisijai (kopijas).

Latvijas Sociālo reformu biedrības
uzdevumā -

priekšsēdētājs Ivars Redisons